

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA PRIMERJALNO KNJIŽEVNOST IN LITERARNO TEORIJO

VERONIKA RUPERT

Zajčeva Medeja v primerjavi z Evripidovo in Senekovo

Diplomsko delo

Mentor: red. prof. dr. Vid Snoj

Univerzitetni študijski program prve stopnje:
Primerjalna književnost in literarna teorija

Ljubljana, 2018

Zahvala

Iskrena zahvala gre moji družini, ki mi je v času študija stala ob strani, fantu Mihi, ki me je spodbujal, da sem končala študij, ter hčeri Isabeli, ki je prespala noči, da sem lahko ponoči pisala diplomsko nalogo. Zahvaljujem pa se tudi mentorju red. prof. dr. Vidu Snoju za vso pomoč, pregled in strokovne nasvete pri pisanju diplomske naloge.

Kazalo

Uvod.....	1
Predstavitev avtorjev in obdobj	2
Antična tragedija.....	4
Mit o Argonavtih	6
Evipidova <i>Medeja</i>	8
Senekova <i>Medeja</i>	8
Zajčeva <i>Medeja</i>	9
Struktura tragedij in uporaba jezika	10
Primerjava antičnih tragedij	11
Primerjava antičnih tragedij z Zajčevo tragedijo	15
Motivi, ki vodijo glavne akterje k dejanjem	18
Izguba smisla življenja, ki ima za posledico zločin.....	18
Medejino maščevanje	19
Umor otrok.....	20
Motiv prevlade žensk nad moškimi	20
Motiv (ne)ženstvenosti	21
Želja po oblasti.....	21
Motiv smreke	22
Zaključek.....	24
Literatura	25

Povzetek

Zajčeva *Medeja* v primerjavi z Evripidovo in Senekovo

Mitska zgodba o Medeji, ki sta jo v svojih tragedijah prikazala grški dramatik Evripid in rimski Seneka, je v slovenski literaturi navdahnila Daneta Zajca. Diplomsko delo s pomočjo zrcala značilnosti avtorjev in obdobja najprej med seboj primerja antični deli, nato pa ju prikaže še v odnosu do modernejše slovenske različice *Medeje*. Izhajajoč iz mita o Argonavtih, se primerjava najprej osredotoči na zunanje in slogovne značilnosti vseh treh dram, ter nato podrobno prikaže prelivanje in razvoj ključnih motivov, ki se pojavljajo v njih in vodijo glavne akterje k njihovim dejanjem, predvsem v ljubezni prevarano čarovnico Medejo k umoru svojih dveh otrok.

Abstract

Medea of Dane Zajc in comparison to *Medeas* of Euripides and Seneca

The mythical story of Medea, portrayed by Greek playwright Euripides and Roman playwright Seneca in their tragedies also inspired Slovenian author Dane Zajc. By virtue of typical features of the dramaturgical periods and depicted playwrights, the diploma thesis begins with comparison between ancient Greek and Roman tragedies, followed by their portrayal in resemblance to newer Slovenian version of *Medea*. Starting with the ancient Greek legend of Argonauts, the comparison begins by focusing on the form and style characteristics of the three plays. It proceeds with the dramas' key motives, which motivate main characters in their actions, especially the ditched witch Medea to murder her two children.

Uvod

»Medeja – bom postala. Medea – Fiam.« (Seneka, 171–172)

Poveljnik Argonavtov Jazon, ki je za kralja Peliasa iskal zlato runo, si ga je prislužil v zameno za opravljene zahtevne naloge. Te naloge je pri Medejinem očetu, kralju Ajetu, lahko opravil le z njeno pomočjo. Ker je bila Medeja vanj brezupno zaljubljena, se je odrekla lastni družini, bila pripravljena ubiti lastnega brata ter mu tako pomagala, da je s krvjo zasedel izgubljeni prestol pradedov. Kljub vsej vdanosti, ki mu jo je izkazala, pa jo je Jazon želel zapustiti in ostati s korintsko princeso. Prevarana se je odločila, da se maščuje – šele takrat bo resnično postala Medeja. S tem nakazuje prehod iz vdane žene v maščevalko, ki se ne bo ustavila niti pred umorom lastnih otrok, samo da bi prizadela Jazona.

V Senekovi tragediji se prej navedene besede pojavijo na začetku drame, ko se prevarana Medeja odloči kaznovati svojega moža. Storila bo vse, kar je v njeni čarobni moči, da se zoperstavi Jazonovemu novemu tastu, Kreonu. Odloči se torej, da se slednjemu za izgnanstvo oddolži s smrtjo, nezvestemu možu pa z dolgotrajnim trpljenjem. Postane nekaj drugega, kar je bila prej, in Zajc nam pove, da Medeja ni bila več ista kot na začetku Senekove drame.

Predstavitev avtorjev in obdobj

Evripid je najmlajši od treh starogrških piscev tragedij, poznanih tudi v današnjem času. Čeprav mu nekateri antični viri pripisujejo več kot devetdeset dram, se jih je do današnjih dni ohranilo zgolj osemnajst, kar je še vedno več od vseh ohranjenih Ajshilovih in Sofoklovih dram skupaj. Rodil se je leta 485 ali 480 pr. Kr. najverjetneje na otoku Salamini. Večino svojega življenja je preživel v Atenah, dobro leto pred smrtjo pa je na povabilo kralja Arhelaja šel v Makedonijo, kjer je leta 407 ali 406 pr. Kr. tudi umrl. Njegov opus obsega usode številnih mitoloških likov, v katere vpleta v svoje lastne filozofske nazore. Sodobniki so ga videli kot filozofa na odru, še zlasti blizu pa naj bi bil sofistom. Poleg satirske igre *Kiklop* so se od njegovih del ohranile še tragedije *Alkestida*, *Medeja*, *Heraklidi*, *Hipolit*, *Hekaba*, *Andromaha*, *Priprošnjice*, *Elektra*, *Blazneči Herakles*, *Trojanke*, *Ifigenija pri Tavrijcih*, *Ion*, *Helena*, *Feničanke*, *Orest*, *Bahantke* ter *Ifigenija v Avlidi*.

Grško književnost delimo na tri obdobja: arhaično, atiško ali klasično ter helenistično obdobje. Evripid spada v klasično obdobje, v katerem je grška dramatika dosegla vrh. Poleg Evripida sta glavna dramatika še Ajshil in Sofoklej. Razvoj tragedije se je začel prek »zborovskih kozlovskih pesmi«, ko je zbor vodil dialog s predpevcem ditirambov. Tespis je ob zbor postavil prvega igralca, Ajshil pa je uvedel drugega in Sofoklej tretjega igralca, pri čemer se je tragedija razvila v pravo dramsko zvrst z vedno bolj omejeno vlogo zbora. Motivi v tragedijah so bili vzeti predvsem iz mitoloških zgodb o bogovih in herojih in skoraj nikoli iz sodobnega življenja.

Lucij Anej Seneka, znan tudi kot Seneka Mlajši, se je rodil okoli leta 4 pr. Kr. v južni Španiji v mestu Kordoba. Že zelo mlad se je z družino preselil v Rim, kjer je študiral govorništvo in filozofijo. Po petnajstletnem bivanju v Egiptu se je po vrnitvi v Rim najprej udejstvoval kot govornik in pravnik, kar mu je odprlo vrata tudi v politične kroge in s tem v senat. Leta 41 je padel v nemilost cesarja Klavdija in bil za osem let izgnan na Korziko, nato se je ponovno vrnil v Rim in postal učitelj bodočega cesarja Nerona. Zaradi suma vpletenosti v Pizonovo zaroto je bil leta 65 primoran storiti samomor. Njegov opus obsega satirične in npravstvene spise, npr. *O blagosti*, *O brezdelju*, *O dobrih delih* (*De clementia*, *De otio*, *De beneficiis*) in *Pisma prijatelju Luciliju*, ter vsaj osem tragedij: *Blazni Herakles*, *Trojanke*, *Feničanke*, *Medeja*, *Fedra*, *Ojdip*, *Agamemnon* in *Tiest*.

Rimska književnost se je razvijala pod močnim vplivom grške književnosti, njenih literarnih zvrsti in mitologije. Že sam začetek njenega razvoja zaznamuje Andronikov prevod *Odiseje* v

latinščino leta 240 pr. Kr. Delimo jo na štiri obdobja: arhaično obdobje, zlato dobo, srebrno dobo in obdobje poznega cesarstva. Seneka je živel v srebrni dobi, ki se je začela z Avgustovo smrtjo in so jo zaznamovale velikopotezne ideje različnih cesarjev. Na področju dramatike so prevladovale uprizoritve komedij, medtem ko so bile uprizoritve tragedij sodobnih avtorjev izjemno redke. Čeprav so se že v zlati dobi številni avtorji preizkušali v pisanju tragedij, npr. Kvint Cicero, Cezar, Kasij, Ovidij s svojo *Medejo* in celo Oktavijan, pa vemo za eno samo uprizoritev sodobne tragedije, Rufovega *Tiesta*. Tako se je tragedija v zadnjih desetletjih rimske republike izoblikovala kot bralna drama, kar pomeni, da je postajala vse bolj literarna in vse manj gledališka zvrst. Kot edini traged, čigar drame so se ohranile do današnjih dni, predstavlja Seneka s svojimi deli za nas vrhunec rimske tragedije.

Dane Zajc se je rodil leta 1929 v Zgornji Javoršici pri Moravčah. Med vojno je prekinil šolanje, ki ga je nadaljeval leta 1947 na Poljanski gimnaziji v Ljubljani. Zaradi političnih stališč je bil iz gimnazije izključen, kasneje pa mu iz istega razloga ni bil dovoljen vpis na univerzo, čeprav je gimnazijo dokončal zasebno. V letih 1981 in 1982 se je kot Fulbrightov štipendist en semester izobraževal na univerzi Columbia v New Yorku. Do upokojitve leta 1989 je večino časa deloval kot knjižničar v Pionirski knjižnici v Ljubljani. Po osamosvojitvi je bil predsednik Društva slovenskih pisateljev, postal pa je tudi redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Umrli je oktobra 2005 za posledicami raka. Svoje pesmi je izdal v pesniških zbirkah, kot so *Požgana trava*, *Jezik iz zemlje*, *Ubijavci kač*, *Rožengruntar*, *Kepa pepela* in druge. Pomemben del njegovega opusa predstavljajo tudi drame, npr. *Otroka reke*, *Kalevala*, *Medeja*. Pisal je še eseje, radijske igre ter različna dela za otroke, npr. (*Bela mačica*, *Živali na dvorišču*, *Ta roža je zate*, *Leteča hišica*, *Argonavti*).

V okviru slovenske književnosti druge polovice 19. stoletja Daneta Zajca uvrščamo v smer modernizem. Zanj so značilni vpliv tragičnih dogodkov 2. svetovne vojne, temno občutenje življenja, eksistencialna vprašanja, občutek deziluzije in svet brez Boga. Čeprav veliko večino Zajčevih pesmi in dramskega opusa lahko nedvomno uvrstimo v to literarno obdobje, v tem diplomskem delu obravnavana *Medeja* ni tipično Zajčevo delo. Gre namreč za zvesto sledenje antičnemu mitu o Argonavtih in Medeji. Če se v drami pojavljajo elementi zrelega modernizma, so ti zgolj sporadični in prikriti. Četudi *Medejo* lahko uvrščamo med poetične drame, kar velja tudi za ostale Zajčeve drame, je ta veliko bolj jasno dramsko razčlenjena in nekoliko manj poetična. Vsekakor pa v njej ne gre prezreti Evripidovega vpliva. Zaradi vsega naštetega bi obravnavano delo težko enoznačno umestili v določeno literarno smer.

Antična tragedija

Četudi izvor grške tragedije ni povsem jasen, se je po izročilu razvila iz pesmi članov tragedijskega zbora, ki so bili preoblečeni v satire, podobne kozlom, ki naj bi predstavljali spremljevalce boga Dioniza. To nakazuje že sama etimologija besede »tragedija«, ki izvira iz besed *trágos* (»kozel«) in *odé* (»pesem«). Pomenila bi naj torej kozlovsko pesem. Prava tragedija naj bi se začela z izločitvijo prvega igralca iz zbora, kar naj bi s prvo tragedijo dosegel grški dramatik Tespis. Nove razvojne stopnje pa je tragedija dosegla z dodatkom drugega igralca pod Ajshilom in naposled še tretjega pod Sofoklom.

Samo uprizarjanje tragedij se je dogajalo v gledališču na prostem, praviloma polkrožne oblike, kjer so igralci nastopali v osrednjem zaokroženem delu, *orkestri*. Tam je neposredno pred gledalci stal zbor, za zborom (z vidika gledalcev) pa so nastopali igralci. Še za njimi je stala stavba *skene*. Igralci so nosili maske in z njimi prikazovali vse potrebne vloge.

Vrh je tragedija v antični dobi dosegla v 5. stoletju pr. Kr. s tremi največjimi grškimi tragiki, Ajshilom, Sofoklom in Evripidom. Vsi trije so izvirali iz okolice Aten in poskrbeli, da je bila Atika središče takratne tragedije. Snov tragedij so domala izključno predstavljali motivi iz mitologije, zgodbe bogov in junakov, ki ne morejo ubežati svoji žalostni usodi. Tragedija je skoraj brez izjeme postala igra o smrti. Namen tragedije oz. njeno glavno dejanje mora biti po Aristotelu takšno, da zbuja grozo in sočutje, bodisi nepričakovano, ki mora sicer izvirati iz poprejšnjega dogajanja, bodisi se mora odviti naključno, spontano.

V grški tragediji se je razvil tudi zanimiv način razpleta zgodbe, t. i. *deus ex machina*, »bog iz stroja«, ki je pogosto nasilno prelomil dogajanje v drami, s tem da so igralca, ki je igral boga, bodisi spustili po škripcu izza stene bodisi dvignili skozi loputo v tleh. Ta je potem s svojim dejanjem ali besedami razpletel dogajanje v drami. Walter Nicolai očita Evripidu pogosto uporabo takšnega razpleta v tragedijah, pri čemer *Medeje* sicer ne omenja, a kljub temu se tudi v njej kažejo značilnosti te figure (Nicolai, str. 15). Z umorom otrok v Evripidovi *Medeji* se naslovna junakinja iz zgolj strastne prevarane ženske dokončno spremeni v demonsko, v samo odposlanko bogov, ki z božjo močjo neusmiljeno kaznuje svojega nezvestega moža in celotno mesto Korint. Tu se prikažejo tudi fizične značilnosti figure *deus ex machina*, saj naj bi mehanske priprave *Medejo* v sončevem vozu njenega deda Helija dvignile nad njeno hišo.

Za razliko od grškega obdobja je bila v rimskem obdobju tragedija manj cenjena. V rimskem gledališču je veliko pomembnejšo vlogo imela komedija. Ko govorimo o rimski tragediji, pa

vrh upravičeno postavljamo v obdobje 1. stoletja, ki se je začelo z vladavino cesarja Avgusta, v katero uvrščamo tudi Seneko. Zaradi zapostavljenosti tragedije v primerjavi s komedijo se je tragedija v veliki meri oblikovala predvsem kot bralna drama, ki primarno ni bila namenjena uprizoritvi, četudi je šlo za dramski tekst. Zato tudi morebitni element *deus ex machina*, če bi že obstajal v rimskih tragedijah, v njih nedvomno ne bi prišel tako močno do izraza kot v grških. Seneki bi tudi težko očitali uporabo tega elementa v njegovi Medeji.

Čeprav so v grškem gledališču tudi ženske vloge igrali izključno moški in že to dejstvo samo zase govori o vlogi žensk v tedanjem gledališču in družbi nasploh, lahko pri Evripidu zaznamo povečan trend izražanja občutij pri ženskih likih. Večina ženskih junakinj v grških dramah je do tega trenutka na stalnem prehodu med javnim prostorom in zasebnostjo domače hiše, pri čemer se njihove smrti ali druga tragična dejanja ne dogajajo pred očmi javnosti. Tako denimo Ajshil v prvem delu svoje *Oresteje*, »Agamemnonu«, želi prikazati zmago novega patriarhalnega časa, s katerim ukinja žensko moč oz. jo potiska na obrobje (Vrečko, Atiška, str. 120). Gre za utelešenje ločnice, ki je spola v tedanji Grčiji delila po liniji javno – zasebno, pri čemer je bilo nastopanje v javnosti rezervirano za moške, ženske pa so lahko »delovale« zgoj za zidovi domače hiše.

Evripid Medejo postavi bolj v središče javnega dogajanja, s tem da namesto značaja molčeče grške žene poudari njene barbarske odlike. Ta njena barbarskost je poudarjena v dihotomiji z zborom korintskih žena, ki predstavljajo njej nasprotni ženski pol. Sicer jo korintski zbor razume in sočustvuje z njo, in četudi sama išče to sočutje in si ga želi, z zborom ne deli istih misli. Ne bo mirno požrla krivice, nad katero jadikuje, ampak bo v zvezi s tem nekaj storila. Otroka sicer še vedno ubije skrito pred očmi javnosti, v zavetju domače hiše, a gledalec jo opazuje neposredno pred dejanjem in po njem.

Tudi samo opevanje vloge žensk je značilno za Evripida. Tako ni povsem nelogično, da so si sufražetke za moto svojega gibanja izbrale prav citat iz Evripidove *Medeje*: »Saj, pravijo, da je doma življenje / brezskrbno, oni pa vihtijo kopja. / Neumnost! Rajši stokrat ščit držim/ pred sabo, kot da enkrat bi rodila.« (Evripid, 248–251) Kljub temu pa so ideje o Evripidu kot prvem literarnem feministu pretirane. Vodilni vzrok Medejinega maščevanja je namreč strast, zakonska postelja, kraj, ki za grško žensko predstavlja edino možnost ugleda ženi in njeno pglavitno vlogo, roditi možu potomca. Evripidova Medeja pa ravno iz te postelje črpa nasprotno – maščevanje iz strasti, ko izniči produkt svoje glavne naloge v grškem svetu, s tem ko ubije lastna otroka. V literaturi se v zvezi s tem pojavljajo celo ideje, da naj bi Medeja v zadnjem prizoru odvrгла grška oblačila in se oblekla v barbarko.

Seneka gre v svoji drami še korak dlje, kar bi lahko ne nazadnje razumeli kot posledico večje enakopravnosti žensk v rimski družbi v primerjavi z grško. Medejino pojavljanje v javnosti je še bolj očitno, saj pred očmi gledalcev ubije tudi svoja otroka. Tudi sočutja in simpatij zbora ne išče več. Je veliko močnejša in bolj usmerjena k izvršitvi svojega maščevalnega načrta. Senekova Medeja je ženska, ki se je je treba bati, ne pa jo pomilovati, kot to počne zbor pri Evripidu.

Mit o Argonavtih

Čeprav bi moralo kraljestvo Jolk pripasti Jazonovemu očetu Ajzonu, se prestola polasti njegov mlajši brat Pelias. Ajzon je umrl, Jazona pa v tem času vzgaja kentaver Hiron. Peliasu je v jeseni njegovega življenja prerokovano, naj se varuje človeka z eno samo sandalo. Ko se Jazon skrivaj odpravi v Jolk, da bi od Peliasa terjal prestol zase, ga boginja Hera, spremenjena v starko, prosi, naj ji pomaga priti čez reko. Jazon se je usmili in z njo v naročju prebrede reko, pri tem pa mu ena od sandal ostane v blatu.

Jazon pride v Jolk v času daritve in Pelias prestrašen opazi, da ima obuto le eno sandalo, a kljub temu hlini prijaznost in ga povabi na dvor. Ko terja prestol od Peliasa, mu ga ta obljubi v zameno za runo zlatega ovna. Jazon ne uvidi stričeve namere, da bi ga s to nalogo ugonobil, pač pa izbere ekipo najslavnejših grških junakov: to so Herakles in njegov varovanec Hilas, pevec Orfej, daljnovidni Linkej, dvojčka Kastor in Polidejk, krmar Tifis, Pozejdonov sin Evfem... Za pohod mu ladjedelec Argo pod Ateninim vodstvom zgradi ladjo iz netrohnečega lesa in z vdelano posebno preroško desko. Ladja, ki je po svojem graditelju dobila ime Argo, je bila prva ladja, s katero so si Grki upali zapluti na odprto morje.

Po prijetnem druženju z ženskami na Lemnu in nesrečnem boju z gostitelji Dolioni se junaki ustavijo na obali Bitinije. Medtem ko je Hilas zajemal vodo iz studenca, ga ugrabi zaljubljena nimfa. Herakles, ki se je tudi oddaljil od ostalih junakov, da bi našel les za novo veslo, je od tovariša Polifema izvedel, da je njegov varovanec v težavah, in ga šel iskat. V tem času ostala družčina odrine dalje in prepozno spozna, da so ostali brez Polifema, Herakla in Hilasa. Po krajšem prepiru junaki izvejo, da je taka Heraklova usoda in gredo dalje brez njih. Nato Polidejk v rokoborbi premaga kralja Amikosa, Borejeva sinova Zetos in Kalajs pa skladno s prerokbo rešita kralja Fineja pred gnusnimi harpijami. Ta jim v zahvalo napove nekaj naslednjih dogodivščin, zlasti pa da navodila, kako pluti med visokima skalama Simplegadama. S pomočjo Atene jim nato uspe priti mimo skal in tako nadaljujejo pot mimo dežel Amazonk in rudarskih

Halibov. Junaki potem načrtno splašijo velikanske ptice, ki so jih napadle s puščicami, in na njihovem otoku najdejo štiri brodolomce, sinove Friksa, ki je v Kolhido prinesel zlato runo ter Halkiope, hčere kolhiškega kralja Ajeta. Skupaj z njimi odplujejo do Kolhide in se usidrajo v ustju reke Fazis. Jazon se odloči, da bo najprej lepo prosil Ajeta za zlato runo.

Kralj jih sprejme kot goste in brodolomci, njegovi vnuki, mu razkrijejo namene grških junakov. Ob tem se razjezi, a ga Jazon deloma pomiri, ko mu ponudi svoje usluge v zameno za zlato runo. Kralj od njega zahteva, da z ogenj bruhajočima bikoma z bronastimi nogami zorje ledino in vanjo poseje ostre zmajeve zobe, nato pa mora pobiti še velikane, ki zrastejo iz teh zob. Toda Ajetova hči Medeja se zaljubi v Jazona, in ko se nanjo na prošnjo svojega sina obrne njena sestra Halkiope, mu sklene pomagati pri obeh nalogah. Jazonu da čarobno mazilo, ki ga za en dan napravi močnega in neranljivega. Tako brez težav ukroti in vpreže bika ter z njima zorje ledino in sproti seje zmajeve zobe. Ko so velikani vzkllili, po Medejinem nasvetu mednje vrže kamen, da se velikani začnejo pretepati med seboj, in jih potem pokonča.

Ker Medeja ve, da bo slej ko prej razkrinkana in da Ajet ne bo izročil zlatega runa, odide k Argonavtom in jih odpelje h gaju, kjer je zmaj stražil runo. Zmaja uspava, Jazon pa sname runo s hrasta, kjer je viselo. Nato junaki z Medejo hitro odplujejo iz Kolhide. Pod vodstvom Ajetovega sina Absirta, jih Kolhijci zasledujejo in tudi ujamejo ob ustju reke Ister. Ker se Medeja nikakor ne želi vrniti v Kolhido, brata Absirta pod pretvezo zvabi na samotni kraj, kjer ga Jazon ubije, njegovi tovariši pa porazijo ostale Kolhijce.

Ko Argonavti odplujejo dalje, jih preroška deska posvari pred Zevsovo jezo in jim svetuje, naj se Jazon očisti umora pri Kirki, kar tudi stori. Potem nadaljujejo pot in se Sirenama izognejo tako, da Orfej z liro preglasi njuno petje, se nastanijo pri kralju Fajakov. Ko tja pridejo še Kolhijci in zahtevajo izročitev Medeje, se kralj odloči, da jo bo izročil le, če še ni Jazonova žena. Kraljica je to hitro sporočila Jazonu in ta se še isto noč poroči z Medejo.

Ko junaki nadaljujejo pot, jih vihar odnese do Tolibijske obale, kjer nasedejo. Tu jih pred pogubo rešijo tamkajšnje vladarice, tri polboginje, ki jim pošljejo morskega konja. Junaki mu z ladjo na ramenih sledijo. S pomočjo nimf najdejo studenec, ki ga je z udarcem pete ob skalo odprl Herakles. Ob prihodu v pristanišče jim nasproten veter preprečuje izplutje, ki jim ga omogoči šele morski bog Triton. Ko plujejo mimo Krete, Medeja začara orjaka Talosa, čuvarja otoka, da se na njem junaki lahko odpočijejo in okrepcajo. Jazon se vrne v Jolk in Peliasu izroči zlato runo, a mu ta ne želi prepustiti prestola. Tako ga Jazon ubije s pomočjo Medejine zvijače. Medeja razseka starega ovna in ga skuha v kotlu, pri čemer se pomladi, zato si Peliasove hčere

zaželijo na enak način pomladiti očeta. Pelias umre, Jazon in Medeja pa morata zbežati pred novim kraljem Jolka, Peliasovem sinom Akastom. Zbežita v Korint, kjer ju sprejme tamkajšnji kralj Kreon, in se tam ustalita.

Obnove vseh treh tragedij

Evripidova *Medeja*

Na začetku tragedije dovilja toži nad Medejinino usodo. Ko pride vzgojitelj z Medejinima otrokoma, obvesti doviljo o govoricah, da je korintski kralj Kreon sklenil Medejo z otrokoma vred pregnati z dvora. Medeja nato pove zboru korintskih žensk, da se želi nezvestemu možu maščevati. Ko do nje pride Kreon in ji ukaže, naj z otrokoma zapusti mesto, si ona izgovori odlog izгона do sončnega vzhoda. Po kraljevem odhodu se prikaže Jazon, ki med njenimi očitki skuša racionalno, s skrbjo za otroka, utemeljiti svojo poroko s korintsko princeso. Hkrati dosedanji ženi tudi ponudi pomoč pri dogovorjenem odhodu z dvora. Ko se po Jazonovem odhodu pri njej oglasi še atenski kralj Ajgej, si Medeja pri njem izprosi zatočišče. Medeja nato zboru razodene svoj zli načrt: zastupila bo Jazonovo nevesto in ubila svoja otroka. Da bi se njene zle nakane izpolnile, pred Jazonom hlina prijaznost in ga nagovori, naj ženo in tasta prosi za to, da bi otroka smela ostati na dvoru. Hkrati otroka z darovi, zastrupljenima peplosom in diademom, pošlje k princesi. Vzgojitelj nato obvesti Medejo, da smeta otroka ostati v Korintu, kmalu zatem pa sel z dvora prinese novico o princesini in Kreontovi smrti in morilko pozove k begu. Medeja nato ubije še otroka in z njunima truploma vred odleti na vozu z zmajem, ob pogledu na Jazonovo bolečino.

Senekova *Medeja*

Na začetku Medeja tarna nad svojo nesrečo in kliče maščevanje nad kraljevo hišo. Kljub svarilom dovilje, ki jo nagovarja k begu, se ne prestraši, ampak vztraja v Korintu. Ko ji Kreon osebno sporoči svoj sklep o njenem izgonu, si Medeja izprosi dodaten dan za odhod iz Korinta in milost za otroka. Ko Medeja snuje maščevanje, pride do nje Jazon in jo prosi, naj odide, hkrati pa tudi pojasni svojo poroko s Kreontovo hčerjo Kreuzo. Želi namreč vse najboljše svojima otrokoma. Obenem Jazon Medeji ponudi pomoč pri dogovorjenem odhodu z dvora. Medeja se nato loti čaranja, pri čemer kliče številne bogove, zlasti Hekato. V svoj strupeni napoj da Tifonove kačje ude, zastrupljeno poleno s Heraklove grmade, peresa harpije in stimfalske ptice ter z njim natre Kreuzino obleko. Obenem napolni nakit zanjo s strašnimi ognji Vulkana,

bika, s katerim je Jazon oral ledino, Faetontovim plamenom večnega ognja ter plameni ogenj bruhačo Himajrine kozje glave, vse te plamene pa zmeša s strupeno krvjo Meduze. Obrne se k Hekati, da bi prikrila nevarnost, ki preži iz darov, in jih naredila še nevarnejše. Nato pošlje otroka z darovi h Kreuzi. Kmalu pride sel in sporoči, da sta kralj in princesa umrla od začaranega ognja, ki divja po celi palači in se ga ne da pogasiti. Navkljub doviljnemu pozivu k begu se Medeja odloči še nekaj časa ostati. V tem času k sebi privija svoja otroka. Čeprav sprva omahuje, se na koncu vendarle odloči ubiti svoja otroka. Prvega ubije takoj, drugega pa šele pred Jazonovimi očmi, čeprav Jazon prosi zanj in je celo pripravljen dati svoje življenje v zameno za otrokovega. Medeja se nato v krilati opravi dvigne med oblake.

Zajčeva Medeja

V uvodu drame Peliasovi hčeri vidita Jazona, kako zakoraka iz vode brez obuvala. Ko kasneje kralj Pelias prerokbi o svojem morilcu ne verjame več, se želi pomladiti na podoben način, kot je Medeja pomladila Jazonovega deda. Hčeri očeta ne želita zaklati, zato to na njegovo lastno prošnjo stori Medeja in kralj umre. Jazon na Medejin ukaz sede na Peliasov prestol. Nato oba s pomočjo Medejine čarovnije zbežita pred njegovim sinom Akastom.

Drama se nadaljuje na Kirkinem dvoru, kjer se Jazon in Medeja spominjata, kako sta razsekala in ubila Medejinega brata Apsirta. Medeja pove, da je to storila iz ljubezni do Jazona in da bo ubila vsakogar, ki jo bo želel ločiti od njega. Vmes se prikaže maščevalni Akast, a ga Kirka odslovi, nato pa še kapitan iz Kolhide, ki mu je ukazano, naj pripelje Medejo nazaj k njenemu očetu. Da bi v skladu s postavo oče ne imel več oblasti nad Medejo, Kirka obljubi, da jo bo poročila z Jazonom.

Dogajanje se za kratek čas prestavi v Korint, kjer se Kreon in njegova hči Glauka pogovarjata o gostih, ki sta jih sprejela na dvor: o Medeji in Jazonu z otrokoma. Tudi tja pride Akast, ki zahteva njuno izročitev, a Kreon zaradi gostoljubja to zavrne. Čuti, da gre za prinašalca usode. Medeja medtem pri Kirki uvidi smrt svojih otrok. Jazon očita Medeji, da se v Korintu ne obnaša dovolj grško, in ubije enega njenih krokarjev. Medeja začuti, da se Jazon oddaljuje od nje.

Vrnemo se na Kirkin dvor, kjer Kirka zveže Jazona in Medejo. Kraljevski svatbi prisostvuje tudi kapitan iz Kolhide in trije njegovi mornarji, spremenjeni v merjasce. Prikaže se princesa Glauka, izolirana kot prikazen, ki od očeta zahteva, da Medejo izžene.

Dogajanje se spet prestavi v Korint. Jazon zaljubljeno lovi princeso Glauko, našemljeno v Meduzo in tudi v Medejo. Glauka Jazonu zaupa slutnjo konca. Jazon poskuša pregovoriti

Kreona, naj Medeje in otrok ne izžene iz Korinta, a se Kreon ne da. Princesa Glauka se pride posloviti od Medeje in jo potolažit. Princesin strah za Jazona in zase se poleže, ko jo Medeja imenuje za sestro, nato pa ji izroči tudi čarovno ogrinjalo in diadem za poročni dan. Vmes se Jazon in Akast psujeta prek obzidja. Medeja nato prereže grli svojima otrokoma. Jazon pove Medeji, da lahko z otrokoma ostane v Korintu, ker je Glauka zanje prosila očeta. Glauka nato v bolečinah umre zaradi Medejinih daril, z njo pa tudi Kreon. Ko se Jazon spomni na otroka, ugotovi, da sta mrtva, a nad Medejo zaman kliče maščevanje bogov.

Vrnemo se v času nazaj v Jolk, kjer Jazon z žensko na ramenih brede čez vodo. Peliasovi hčeri pokličeta brata Akasta, ki bredočemu starcu ne verjame, da gre za Jazona. Hčeri opazujeta Jazona v njegovi usodi, ko z žensko na hrbtu brede dalje.

Struktura tragedij in uporaba jezika

Evripidova *Medeja* je zunanje preprosto razdeljena na 14 prizorov. Jezik je značilen za klasično tragedijo, veliko je jadicovanja: »On, ki mi vse na svetu je pomenil, / moj mož, on je najslabše vrste človek.« (Evripid, 228–229) »O gorje mi!« (Evripid, 1006) Strukturiranost se kaže v verzih, jambskih enajstercih, kar je znova značilnost antične tragedije. Za razliko od Senekove *Medeje* imajo dokaj pomembno vlogo tudi didaskalije. Dogajanje tragedije pretrgajo tudi trije stasimoni, zborovski spevi, sestavljeni iz strof in antistrof. Dialogi so krajši in razgibani, literarno jedro tragedije pa je v monologih, zlasti Medejinih.

Senekova *Medeja* se začne s predzgodbo. Tragedija ni razdeljena na prizore ali dejanja, prav tako nima nobenih didaskalij. Celotno dogajanje, tudi tisto, ki bi spadalo v didaskalije, je vsebovano v dramskem besedilu: »Glej, tam se dviga, na visokem delu strehe.« (Seneka, 995) Podobno velja za označevanje dramskih likov: »Kdo trese vrata kraljevega doma? / sam Kreont je, naduti kralj pelazgijski.« (Seneka, 177–178) Sicer je tudi to klasična tragedija, napisana v verzih, ki pa niso metrično tako strogi kot pri Evripidu. V drami je precej krajših verzov. Edino prekinitev dogajanja, ki bi lahko kazala tudi na skrito delitev na prizore, pomenijo pojavitve novih oseb na odru in spevi zbora. Pri Seneki še bolj kot pri Evripidu prevladujejo monologi, ki so izrazito dolgi, razgibanih dialogov je še manj.

Zajčeva *Medeja* se začne s predigro, ki ji sledijo še tri dejanja, razdeljena na prizore (po posameznih dejanjih 5, 16 in 12 prizorov). Didaskalije so, a ne ravno pogoste. Za razliko od antičnih tragedij pa Zajčeva drama ni napisana v verzih ampak v bolj proznem pripovednem

stilu. Drama je zelo razgibana, dramski liki so v konstantnem pogovoru. V celotnem delu je samo en daljši Medejin monolog, tudi krajši so redki. Ker Zajc ni bil vezan na antične standarde, je jezik uporabljal veliko bolj prosto. V dialoge ni vključeval zgolj finih, izbranih besed kot je značilno za antični dramo, ampak se je besediščno spustil na bolj ljudsko, do neke mere celo vulgarno raven: »Si sestradan, ko se ti valja v ustih lastni drek, s katerim se hraniš?« (Zajc, 1989: 303) »Pridi dol, pridi sin smetiščne kuzle, da ti spustim pezdec iz vsake žilice posebej.« (Zajc, 1989: 311) Čeprav drama dogajalno sledi antični zgodbi, je močan pečat v njej pustila Zajčeva pesniška žilica. Na določenih mestih se Zajc jezikovno zelo približa svojim pesniškim zbirkam: »Pusti usodo. Žrtev tistih, ki vejo, da igrajo. Natančno vejo, zakaj igrajo.« (Zajc, 1989: 307) Tudi zaradi takšnih značilnosti nekateri literarni kritiki Medejo uvrščajo med poetične drame (Borovnik, 2003: 57; Marinčič, 2000: 197). Za razliko od obeh antičnih Medejev Zajčeva ni napisana v vezani obliki in se tako po strukturi zdi manj poetična od starejših dveh, kljub temu pa je jezik v njej na določenih mestih bolj zapleten, veliko je zakritih pomenov, metafor, izražanja avtorjevega lastnega jaza, česar v obeh antičnih tragedijah ne zasledimo.

Primerjava antičnih tragedij

Seneka, ki je poznal Evripidovo dramo, se je pri njej tudi zgledoval. Prizorišče, ki ostaja isto skozi celotno dogajanje v obeh delih, je Korint. V obeh dramah je dovilja glavna Medejin zaupnica, ki svojo varovanko tudi najbolje pozna in jo zanjo hkrati skrbi. Značilno za antične drame ima določeno vlogo zbor. Pri Evripidu gre za zbor petnajstih korintskih žensk, ki se kot ženske tudi lažje poistovetijo z Medejo. Zase zadržijo celo skrivnost o tem, kaj Medeja načrtuje. Pri Seneki pa zaradi odsotnosti didaskalij ni povsem jasno, za kakšen zbor naj bi šlo, čeprav lahko glede na njegovo zgledovanje pri Evripidu sklepamo, da gre tudi tu za ženski zbor. Sicer to ni posebno žgoče vprašanje, saj spol članov oz. članic zbora nima tako pomembne vloge kot pri Evripidu. Poleg tega gre tudi za bralno dramo, kjer ima uprizoritev manjši pomen.

Kreon se v obeh dramah želi pokazati kot brezčuten monarh, ki izžene Medejo iz Korinta, ta pa ga prosi za odlog izгона za en dan. Kralj se najprej brani, nato pa si Medeja po napornih pogajanjih od njega vendarle izprosi odlog izгона do sončnega vzhoda: če v zahtevanem roku ne bo zapustila Korinta, jo bo dal usmrtiti. Kreon v obeh dramah sicer sluti, da mu bo žal, če ne bo vztrajal pri takojšnjem izgonu, a kljub temu popusti. S tem pokaže tudi zametek milosrčnosti.

Razlika v aktu Kreontove rabsodbe je v tem, koga zadene. Pri Evripidu naj bi Medejin usodo delila tudi oba otroka, toda Kreon je gluh za Medejeve prošnje, da bi otroka obdržal na dvoru.

Ukaz o izgonu otrok opusti šele na hčerino prigovarjanje na podlagi Jazonove prošnje nevesti. Pri Seneki pa Kreon izžene zgolj Medejo in že na njeno prvo prošnjo oziroma omembo otrok blagohotno obljubi, da bo otroka sprejel kot svoja. Celotno Kreontovo pogajanje z Medejo predstavlja neke vrste oblastni postopek, ki privede do odločitve o izgonu. Seneka, ki je bil kot Rimljan in pravnik nedvomno bolj seznanjen s pravom kot Evripid, kot temeljno merilo pravičnosti označi Medejino možnost, da predstavi svojo plat zgodbe: »Kadar razsojaš, ne da drugo plat bi slišal,/morda razsodiš prav, a prav pravičen nisi.« (Seneka, 199-200)¹

Po Kreontovem odhodu v obeh dramah sledi Jazonov prihod na prizorišče in njegov pogovor s prevarano ženo. V obeh delih Jazon že na začetku opazi strašen Medejin srd, ki je usmerjen proti njemu. Četudi nekoliko prestrašen, se vendarle odloči spregovoriti z njo. V tem dialogu se želi pred ženo in pred občinstvom prikazati kot žrtev, nekdo, ki ni imel druge možnosti, kot da se oženi s Kreontovo hčerjo. Seneka to dilemo prikaže takole: »...če bom izpolnil / obljubo, dano zvesti ženi, bom umrl; / če umreti nočem, ji ne morem biti zvest. / Saj ni premagal strah zvestobe, ampak skrbna / očetovska ljubezen: smrti staršev smrt / otrok sledi.« (Seneka, 434–439) Na nek način podoben odlomek najdemo v Evripidovi tragediji: »Vedi, da nisem se zaradi ženske / v kraljevsko hišo ženil, temveč v želji, / kot sem že rekel, da bi rešil tebe / in svojima otrokoma zaplódil / kraljevske brate za stebèr družini.« (Evripid, 593–597) Pri tem Jazon Medejo prepričuje, da je v danem trenutku potegnil najboljšo možno potezo, s tem pa tudi njej omogočil, da iz Korinta odnese celo glavo. Svojo prevaro želi opravičiti z delovanjem v dobro dosedanje žene in njunih skupnih otrok. Toda neprepričljivost tega njegovega zatrjevanja in opravičevanja je razkrita, ko jo Medeja osvetli s svojim sarkazmom: »Šele zdaj vidim: beg ni kazen, ampak dar.« (Seneka, 492) Ob tem Jazona brezkompromisno napade z očitki, kako mu je pomagala pri kraji zlatega runa, pri tem izdala očeta in domači Jolkos, ubila brata ter kot begunka brez vsega zaljubljena odšla s tujcem.

V obeh antičnih delih se Jazon brani teh očitkov in želi vse naprtiti svoji ženi kot njen zločin. Pa vendar bralec ali gledalec ob tem dobi občutek, da se tudi sam zaveda tega, da je Medeja vse to storila izključno zanj. Ko nezvesti mož sprevidi, da je z utemeljitvami svoje odločitve za poroko s korintsko princeso naletel na gluha ušesa, Medejo še zadnjič poskuša prepričati, naj se v svoje dobro in dobro njunih otrok vendarle pomiri ter sprijazni z usodo; ponudi ji celo svojo pomoč pri begu. Medeja tedaj skuje svoj strašni načrt tako, da pred Jazonom hlini pomiritev svojega srda ter vdanost v izgnanstvo. Časovno sosledje dogodkov v obeh delih se

---

¹ *Qui statuit aliquid parte inaudita altera, / aequum licet statuerit, haud aequus fuit.* Gre za parafrazo latinskega pravnega reka *Audiat et altera pars*, »Naj se sliši tudi druga stran«.

malenkostno razlikuje. Pri Evripidu Jazon zapusti še razsrjeno Medejo, ta do podrobnosti skuje svoj strašni načrt, nato pa veli poklicati Jazona in pred njim hlini prijaznost. Prosi ga tudi, da bi se zavzel za otroka, da bi smela ostati pri njem v Korintu, saj sta najprej obsojena na izgnanstvo skupaj z materjo. Nasprotno je otrokoma pri Seneki takrat že obljubljeno varno zavetje korintskega obzidja. Medeja se pomiri, še preden Jazon odide, a ga pri tem prosi, da bi otroka smela iti z njo. Šele ko Jazon zavrne to prošnjo zaradi svoje ljubezni do otrok, se Medeji utrne srhljiv maščevalni načrt. Svoje pomirjenosti ne hlini toliko časa kot pri Evripidu, pač pa zgolj za toliko, da se poslovijo od moža.

Medeja nato pošlje svoja otroka z začaranimi darovi h korintski princesi, ki jo Seneka označi za Kreuzo. Ko v Evripidovi drami vzgojitelj Medeji prinese veselo novico, da se je princesa darov razveselila in milostno dovolila otrokoma, da ostaneta v korintskem kraljestvu, se Medeja užalosti in obžaluje svoj maščevalni načrt: »Preveč strašno je, stavec, kar bogovi / in jaz v brezumnosti sem nakanila.« (Evripid, 1013–1014) Čarovnica nato objokuje svojo usodo in sprevidi, da bo vendarle morala ugonobiti svoja otroka ali pa ju bo v maščevanju ubil nekdo drug. Pri Seneki Medeja svojih dejanj v nasprotju z Evripidovim ne obžaluje. Niti ne omahuje, ampak še samo sebe spodbuja k dovršitvi grozljivega dejanja.

Če se Medeja v Evripidovi drami zdi žrtev usode, ki so ji jo namenili bogovi oz. je le igrača v rokah bogov, pa pri Seneki odločno vzame svojo in moževo usodo v lastne roke. Že na samem začetku Evripid portretira Medejo, ki tarna do jilji o krivicah, ki se ji dogajajo, in se nato ob misli na maščevanje boji, da bo kdo razkril njene namene in jo pokončal. Seneka portretira Medejo veliko bolj odločno. Verjame, da lahko sama spremeni potek dogajanja, ne glede na usodo, ki so ji jo namenili bogovi. Tudi smrti se ne boji, ampak si je celo želi. Že v začetnem prizoru se odloči za maščevanje in v pomoč svojemu načrtu kliče boginje maščevalke.

Zanimiva je tudi vloga sla v obeh dramah. Obakrat je on tisti, ki gledalcu pred očmi prinese vest o smrti korintskega vladarja in njegove hčere sredi začaranih plamenov. Pri Seneki sel zgolj obvesti občinstvo o koncu stebrov korintske kraljeve hiše, kar stori v dialogu z zborom. Podrobnosti ne izvemo, razen tega, da se je ogenj z obeh žrtev razširil po celotni palači in da se ga z vodo ne da pogasiti. Pri Evripidu pa sel novico sporoči v dialogu s samo morilko. Pri tem na Medeji do potankosti opiše težko smrt korintske princese in njenega očeta. V njegovi pripovedi se gledalcu oz. bralcu pred očmi podrobno naslika strašen konec obeh žrtev.

Sel prav tako pozove Medejo k čimprejšnjemu begu pred maščevalci. Poziv k hitremu begu iz korintske dežele se pojavi tudi pri Seneki, zaradi razlik med rokopisi pa ni jasno, ali ga enako

kot pri Evripidu izreče sel ali pa to vlogo prevzame dojlja. Četudi podrobnosti o strašni smrti Kreonta in Kreuze v rimski tragediji ne izvemo, gledalec lahko zasluti marsikatero temačno podrobnost že iz poprejšnjega Medejinega čaranja. Seneka je Medeji ob vročitvi daril namreč v usta položil dolg monolog, ki že nakazuje, kakšna smrt čaka korintsko princeso in kralja Kreonta.

Ko Jazon naposled pridrvi, da bi maščeval svoja nesojena nevesto in tasta, ga obakrat čaka še strašna vest o umoru njegovih otrok. V grški drami Medeja otroka ubije že pred Jazonovim prihodom, tragično novico pa izve od zbora. Ko Jazon želi vdreti v hišo, se iznad nje dvigne vprega z zmajem, s katere se Medeja v zadnjem dialogu sooči z njim in ob tem še poglobi njegovo bolečino. Jazon moleduje le še za trupli otrok, za njuno življenje je že prepozen. Nasprotno Seneka Jazona privede v lov na Medejo v času, ko sta otroka še živa. Ko Jazon uzre Medejo na strehi, jo želi najprej pokončati z njenimi lastnimi ognjenimi zublji, a ta ravno tedaj pred njegovimi očmi zabode prvega od obeh otrok. Jazon nemočen moleduje vsaj za življenje drugega sina ter v zameno ponuja svoje življenje, a se Medeja ne da in pred njegovimi očmi pokonča tudi drugega otroka. Šele po tem končnem soočenju z možem se dvigne v nebo na krilati vpregi.

Izrazita razlika med obema antičnima dramama se kaže v vlogi bogov. Pri Evripidu so ti ultimativni določevalci usode vseh akterjev: Medeji so določili poslanstvo, ki mu ne more ubežati. Hkrati je do bogov celo Medeja sama spoštljiva. Zdi se kot da jih v svojih tegobah bolj ponižno prosi in moleduje. Bogovi so prikazani kot popolni določevalci celotnega dogajanja. Nasprotno je Seneka do božanstev v svoji drami veliko manj spoštljiv. Na trenutke jih celo kritizira zaradi njihove pasivnosti in nevmešavanja v dogajanje. Poleg tega se Medeja ne vede kot ponižna služabnica bogov, ampak kot njihova gospodarica. Ob svojem čaranju jim celo zapoveduje. To pa niso bogovi z Olimpa, ki jih v svoji drami omenja Evripid (npr. Zevs), ampak neki nižji bogovi, ki so bili tako v rimski kot v grški mitologiji manj cenjeni. Četudi je Medeja v obeh dramah prikazana kot nekakšna polboginja (njeno božansko poreklo namreč ni sporno), se v teh razmerjih pod- in nadrejenosti hkrati kaže tudi njena zmožnost, da sama določa svojo usodo. Pri Evripidu mora ostati v okvirih, ki jih začitajo višji bogovi. Pri Seneki pa ne potrebuje njihove pomoči, saj je sama zmožna storiti vse, kar si zada, je samozadostna. Njen polbožanski status ji omogoča, da se izogne zakonom zgornjih bogov in jim odpove pokorščino. Nanje se ne ozira, saj se ji ni treba ozirati, a tudi bogovi kljub kršenju njihovih zakonov ne posežejo v dogajanje. Vse navedeno najlepše prikaže zadnji verz Senekove tragedije: »in izpričuj, da, kjer si ti, tam ni bogov.« (Seneka 1027)

Primerjava antičnih tragedij z Zajčevo tragedijo

Že v zunanji zgradbi opazimo pomembno razliko med antičnima in Zajčevo *Medejo*. Medtem ko sta ti dve enodejanki, je Zajčeva razdeljena na 3 dejanja s predigro. Tudi dogajanje se v Zajčevi drami se odvija na treh glavnih krajih. Ti v pretežnem delu ustrezajo delitvi na dejanja, ne pa v celoti, saj dogajanje preskakuje med različnimi prizorišči. V zgodbi se dogajanje razbija: vanj so vključene pripovedi za nazaj in za naprej, ki niso vpete v glavno zgodbo na odru, ampak nekatere igralci vanjo prinesejo s svojim govorom, druge pa se sredi nje znajdejo v obliki malo da ne neumestnih prizorov. Prihodnost je v sedanjosti in to lahko vsak režiser in gledalec interpretira na svoj način (Hriberšek: 139–140).

Antični drami se osredotočita izključno na dogajanje v korintskem kraljestvu. Zajc pa tega dogajanja iz drame ni izpustil in Korint predstavlja vrh dogajanja v njegovi tragediji, a je bralcu kljub temu želel prek dogajanja v prvih dveh dejanjih predstaviti celotno zgodbo Medeje in Jazona. To je razumljivo že zaradi tega, ker je mit o Argonavtih povprečnemu današnjemu Evropejcu veliko manj znan kot pa povprečnemu človeku antične dobe, čeprav niti Zajc sam ni vedel, ali bo s tem zgodbo gledalcu napravil lažje razumljivo ali pa ga bo še dodatno zmedel (Hriberšek: 139). Seneka in Evripid sta lahko upravičeno domnevala, da gledalec pozna celotno predzgodbo, ki vodi do Medejinega strašnega maščevanja nad možem. Poleg tega sta bila tako Seneka kot Evripid vezana na dramske zakone enotnosti časa, kraja in dogajanja. Nasprotno si je Zajc dandanes, ko so ti zakoni preseženi, lahko privoščil skoke v kraju in času dogajanja, obenem pa se je zavedal, da v 20. stoletju mit o Argonavtih podrobneje poznajo zgolj navdušenci nad antično mitologijo. To je obrnil celo sebi v prid in po svoje interpretiral dogajanje na Peliasovem dvoru ter lahkovernost njegovih hčera.

Peliasovi hčeri imata sicer zelo zanimivo vlogo. S svojimi dialogi vnašata ogromno razgibanosti v dramsko dogajanje pa tudi nekaj hudomušnosti. Iz njunih besed veje najprej seksualno poželenje do Jazona, ki pa ga kaj kmalu zamenja strah pred Medejo: »Telo in greh v telesu in moč in užitek, kolikor ga je, vse je Medejino. Si upaš? / Še pomisliti ne. Kaj šele storiti. V krokodila bi me urekla, ali v kozo. / Prav takrat, ko bi milo cvilila pod njim, bi te.« (Zajc, 1989: 269) Obe hčeri tako gledalcem predočita stvari, ki niso neposredno povezane z dramskim dogajanjem. Na nek način je njuna pojavitev v Zajčevi drami funkcionalna analogija zboru deklet iz obeh antičnih del (Marinčič, 2000: 196). Nista namreč pravi dramski osebi, nista označeni niti z imenom pač pa zgolj s številko (1. hči, 2. hči). Sam avtor je povedal, da je nekoč

v sanjah celo slišal njuni imeni, a se ju zjutraj ni več spomnil (Hriberšek: 141). Na enak način tudi v zboru ne vidimo posameznega igralca. Z izločitvijo antičnega zbora je torej Zajc dogajanje napravil bolj neposredno. Besede obeh hčera so za gledalca veliko bolj pestre kot dolgi spevi in stasimoni zborov iz antičnih dram ter današnjemu gledalcu bližji.

Zajčevi drami pa hudomušnega značaja poleg že omenjenega vulgarnega, prostaškega izrazja ne vlivata zgolj obe Peliasovi hčeri. Zajc svojo dramo popestri tudi z mornarji, ki jih z uroki čarovnice Kirke spremeni v merjasce. Govoreči merjasci v svatovskih oblačilih, ki se želijo valjati po blatu in svojih svinjah, nedvomno predstavljajo enega bolj komičnih vložkov v drami: »Če mene vprašaš, je najlepše za prašiča mil svinjak in vroča v njem prasica.« (Zajc, 1989: 297) Tudi zaradi takšnih vložkov Zajčevo *Medejo* težko označimo za tragedijo. Za razliko od obeh antičnih del, ki sta nesporno tragediji, Zajčeva poetična drama ne dopušča take oznake.

Celotno dogajanje pri čarovnici Kirki, ki ga ne zasledimo niti v nobeni od antičnih tragedij niti v mitu o Argonavtih, je izvirna Zajčeva domislica. Pri njej Medeja in Jazon najdeta pribežališče pred jeznim Akastom. Slednji v Zajčevem delu predstavlja nevarnost, ki prebežnikom grozi, brž ko zapustita varne zidove korintskega mesta. Pregarjalec čaka dobesedno tik pod obzidjem, da bi smrt svojega očeta maščeval takoj, ko bo to mogoče. Tako se bralcu zdi nevarnost, ki grozi izgnani Medeji, še toliko hujša kot v antičnih dramah. Pri Evripidu in Seneki nimamo nobenega neposrednega stika z maščevalcem, ki bi izgnanko in njena otroka preganjal in jim stregel po življenju. Pri Evripidu se celo pojavi Ajgej, ki Medeji ponudi zatočišče. Seveda bi Akast stregel po življenju tudi Jazonu, a ga ta izza debelih korintskih zidov brez skrbi psuje. Je pa Zajc nakazal tudi Jazonov strah pred tem, da bi moral zapustit obzidje. Ko Jazon moleduje za svoja otroka pri Kreonu, da jima ne bi bilo treba v izgnanstvo, si brž premisli, ko mu Kreon reče, da s svojima otrokoma in Medejo lahko odide tudi on.

Za razliko od obeh antičnih del Kreon svojega oblastnega ukaza ne izreče Medeji v obraz. Svojo odločitev sporoči le Jazonu. Tako pri Zajcu prevzame vlogo tistega, ki pri kralju moleduje za otroka, njun oče. Podobno kot pri Evripidu moledovanje pri Kreontu ne zaleže. Otrokoma je izgnanstvo odpuščeno šele, ko se zanju zavzame princesa Glauka. Korintska princesa, ki se v nobeni od antičnih dram sploh ne pojavi na odru, pač pa o vseh njenih dejanjih izvemo zgolj prek pripovedovanja drugih oseb, je v Zajčevi drami ena od pomembnejših oseb. Njeni dialogi, tako ljubezenski z Jazonom kot tudi tisti z Medejo, ki poteka v toplo-hladnem, prijateljsko-sovražnem vzdušju, vnašajo dodatno dinamiko v dramsko dogajanje. Gledalcu omogoča, da se prek dogajanja na odru, ki se odvija pred njegovimi očmi, bolj neposredno zbliža z Glaukinim značajem kot bi se zgolj prek pripovedovanja ostalih dramskih akterjev. Zajc princeso slika kot

zaljubljeno, a za razliko od Medeje tudi precej naivno osebo. V njenem »sestrskem« dialogu s čarovnico iz Kolhide je zaznati bipolarnost; na eni strani je namreč Medeji speljala moža in s tem prekršila pomembne moralne in družbene norme, a hkrati želi ostati v svoji zaljubljenosti neobremenjena s tem grehom (Hriberšek: 143). Drugo Glaukino plat pa zaznamo v tem, da je do Medeje sicer nezaupljiva in se je vsaj na začetku boji, a nato brez obotavljanja neposredno od nje sprejme poročni darili, ogrinjalo in diadem.

Videti je tudi, da pretkana čarovnica njeno naivnost izkorišča in hlini prijaznost, da bi dosegla svoj cilj. Izročitev smrtonosnih daril se tako odvije pred občinstvom, in sicer za razliko od obeh antičnih dram, v katerih Medeja princesi darila pošlje po svojih otrocih. Neposredno pred očmi gledalcev pa se odvije tudi Glaukin konec. Če je v antičnih dramah strašno smrt korintske princese in njenega očeta naslikal zgolj sel s svojim pripovedovanjem, se pri Zajcu Glauka s poslednjimi močmi opoteče na oder. Poročno ogrinjalo jo stiska in diadem ji žre možgane. Kreon se približa, da bi ji pomagal, a tudi njega scvre uročeni dar. Samo dogajanje pri tem na las spominja na vest o smrti, ki jo prinese sel v Evripidovi tragediji. Za razliko od grške drame pa pri Zajcu Medeja celo poskuša preprečiti Kreontovo smrt. Želi namreč ubiti vsakogar, ki jo »bo hotel odtrgati od sijaja njegovega telesa. ... [jo] vreči iz njegove postelje.« (Zajc, 1989: 283) Ubija namreč iz ljubezni do Jazona.

Ravno vprašanje Medejine odgovornosti za prejšnje umore je stična točka obeh antičnih del z Zajčevo dramo. Medeja je izdala očeta in lastno domovino ter zadala smrtni udarec lastnemu bratu samo zato, da bi lahko bila z Jazonom: »Da sem svobodna kolhiška kraljična hotela sužnost, ki se kar naprej obnavlja. ... Zato sem ubila brata. Saj ni bilo težko. Saj je bilo, kot da trgam rožo, s katero bom odklenila prostor ljubezni, ki je le meni namenjen.« (Zajc, 1989: 283) Dejansko je bila pripravljena žrtvovati vse, kar je imela, za Jazonovo ljubezen. Zato svoje zločine v obeh antičnih delih tudi očita Jazonu: »Tvoji so, tvoji: komur je zločin v korist, / ta je storilec! ... naj zate bo nedolžna, zate je grešila.« (Seneka, 500–501, 503) Jazon se teh očitkov sicer brani, a v svojem opravičevanju ni pretirano prepričljiv. Zaveda se namreč, da Medeji ta dejanja niso prav nič koristila, koristila so zgolj njemu. Enako neprepričljivost kar zadeva otepanje krivde za Medejine zločine zasledimo pri Jazonu v Zajčevi drami. V dialogu s Kreontom Jazon najprej označi Medejo za kraljevo morilko in opravičuje samega sebe, češ da ni morilec. A Kreon ga hitro postavi na realna tla kot soudeleženca pri Medejinih umorih, ki je zgolj čakal, da se zavihti na prestol v Jolku. Jazon sam ve, zakaj je bil Pelias umorjen.

Nova razlika med Zajčevo in antičnima različicama je v načinu in časovnem sosledju Medejinega umora otrok. Če se antični deli tu razlikujeta, dobimo pri Zajcu še tretjo verzijo

dogajanja v zvezi s smrtjo sinov. Otroka sicer ne umreta pred Jazonovimi očmi kot pri Seneki, ampak ju užaloščeni oče najde s prerezanima grloma, potem ko se ob Glaukini smrti zaskrbljeno spomni nanju. Čeprav Jazona strašna novica o smrti otrok pri Zajcu, enako kot v obeh antičnih delih, potre šele po prvem šoku zaradi smrti nesojene neveste, je otroka takrat že pokončala Medeja roka. V obeh antičnih delih smrt korintske princese in njenega očeta nastopi pred smrtjo otrok, otroka sama pa princesi celo prineseta uročene darove. Medeja se dokončno odloči prizadeti Jazona s smrtjo njunih otrok šele takrat, ko je sel že prinesel novico o pogubi korintskega vladarja in njegove hčere. Pri Zajcu pa se je odločila že davno pred tem.

Motivi, ki vodijo glavne akterje k dejanjem

Izguba smisla življenja, ki ima za posledico zločin

Ljubezen ne samo da premika gore, marveč je pripravljena žrtvovati celo lastnega brata. Medeji ni mar, da bo zapustila dom in rodno deželo, ker poslej ne bo več zaželena, pač pa osovražena. Za svojega dragega je pripravljena dobesedno ubijati. Vse, da bi le bila z njim. Medeja vse počne za Jazona, z njim se veseli, trpi in nenehno beži. Ne skrbi je, da nima več doma, dokler lahko najde zatočišče v Jazonovem objemu. Zato je povsem razumljivo, da se ji poruši ves svet, ko Jazon začne pogledovati za Kreontovo hčerjo, medtem ko je še poročen z njo. Tudi če se Jazonovi razlogi lahko zdijo racionalni, pa Medeje ne morejo prepričati – nje, ki je v svoji ljubezni ravnala izrazito iracionalno, ki je storila vse za svoj edini življenjski cilj, Jazonovo ljubezen. Ko tako dokončno ostane brez edinega, za kar se je v svojem življenju borila, se celotna energija njene ljubezni, ki jo je pred tem usmerjala v Jazonovo korist, spremeni v maščevanje njemu. Odslej ne gleda več, kako bi s svojimi čarovnijami možu pomagala, marveč kako bi ga čim bolj prizadela. Kot ji je Jazon s svojo prevaro onemogočil življenje v srečni zvezi, tako ona želi enak udarec zadati njemu, in to z obrestmi. Ker sama nevzdržno trpi, se odloči, da bo trpel tudi on. Prej povsem podložna v ljubezni do Jazona in obsojena na njo, ob izničenju te ljubezni podira svet, ki ga je prej gradila, in uničuje vse okoli sebe. Je demonska ženska (Hriberšek: 144). Ženska, ki je izgubila vse, kar je imela in zato nima več česa izgubiti. V njenem strašnem maščevanju, ki se rodi iz ne več uslišane ljubezni, ji ne zadošča, da umori zgolj Jazonovo novo nevesto in mu s tem prepreči zakonsko ljubezen, kot jo je on poprej njej. Da se njeno maščevanje do konca izpolni, mora pokončati vse, kar Jazon še ljubi. Tudi če sta to njena lastna otroka.

Medejino maščevanje

Motiv Medejinoga maščevanja, ki je nezadržno povezan z motivom Jazonove prevare, je nekakšen vodilni motiv, *Leitmotiv* vseh treh dram. Medeja iz preišljenih vzgibov izbere način, kako bi Jazona čim bolj ranila. Potem, ko jo Jazon zavrže, misli samo na to, kako bi se mu maščevala, kako bi ga karseda močno prizadela. Dejstvo, da bo z umorom svojih otrok prizadela tudi samo sebe, je ne zanima. Če je že ostala brez Jazonove ljubezni, je smrt njenih otrok zanjo veliko manjšega pomena kot bolečina, ki jo s tem lahko prizadene nezvestemu možu. Najhujše trpljenje, ki ga Medeja naloži Jazonu namreč ni v tem, da bi mu vzela življenje, pač pa ga nanj celo obsodi. Vendar to ni življenje, ki bi bilo plodovito, tako da bi Jazon do konca svojih dni srečno živel ob lepi korintski princesi, obkrožen s svojima dvema sinovoma iz prejšnjega zakona in številnimi otroki. Nasprotno: gre za življenje, ki bo za vekomaj ostalo prazno, saj ostane brez sreče, ki se mu je obetala še malo pred tem. Vse, kar je do tedaj ljubil, je mrtvo in izničeno. Takšno življenje, polno trpljenja in objokovanja izgubljenih ljubljenih, človeku prizadene še veliko hujše trpljenje kot pa smrt, pri kateri se vse to trpljenje v trenutku konča: »in vsej kraljevi hiši – smrt. / A hujšo prošnjo / imam pripravljeno za ženina – / življenje;« (Seneka, 17–20)

Kazen, ki jo utrpi nezvesti Jazon, predstavlja analogijo muk drugih junakov antične mitologije, ki so se zamerili božanskim bitjem. Zato Jazon v grški in rimski mitologiji ni osamljen primer. Tam namreč zasledimo na primer vklenjenega Prometeja, ki mu jastreb nenehno kljuva jetra, ki mu čez noč spet zrastejo, lačnega Tantala, ki se mu hrana znova in znova izmika iz dosega roke, ter Sizifa, ki svoje skale nikakor ne more privaliti do vrha. Evripid in Seneka sta torej v tragedijo vključila motiv, ki v antični mitologiji ni osamljen, a za razliko od trpljenja prej opisanih junakov Jazonovo trpljenje ni fizično, ampak psihično, s tem ko je obsojen na večno objokovanje svojih otrok in nesojene žene.

Če takšen motiv za antično dramatiko ni posebno presenetljiv, pa mu novo preobleko nadene Zajc. Sizifovski motiv brezkončnega trpljenja se ponovno pokaže v ciklični strukturi njegove drame. Dogajanje, s katerim se zgodba začne, ko Jazon nese starko čez reko, ponovno zasledimo v sklepu drame. Gre sicer za krog, vendar se nikoli ne vrneš tja, kjer si bil, in nikoli ne dosežeš zastavljenega cilja (Hriberšek: 140). Ta kazen, ki ji omenjena cikličnost da pridih brezkončnosti, Jazona vedno bolj uničuje. Breme tegob, ki ga nosi, ga tudi na zunaj tako postara in iznakazi, da ga ne spozna več niti maščevalec Akast. Četudi si Jazon zaželi odrešilne smrti,

mu je Akast ne nakloni. Breme celotnega sveta in vseh tegob je pretežko, da bi ga zmožel nositi, a ga kljub temu mora. Medeji no maščevanje se s tem v popolnosti izpolni.

Umor otrok

Z motivom Medeji no maščevanja je neločljivo povezan umor njenih otrok. Gre za zadnji žebelj v krsto nekoč veličastnega vodje Argonavtov. Ta umor je dejanje, po katerem je Medeja primarno pomnjena v antični mitologiji. Ni ubila samo brata, ki je prav tako njene krvi ampak tudi bitji, ki izhajata iz nje same in iz nekoga, ki ga je prej bolešno oboževala, zdaj pa ga še bolj bolešno sovraži. To pa je tudi dejanje, ki njo samo dokončno demonizira. Če je prej imela lastnosti, ki bi jih lahko pripisali sicer s strastjo motiviranemu pa vendar človeškemu bitju, v tem umoru ne najdemo več nobenega pozitivnega elementa, ki bi kazal na njeno človeškost. Medeja ravna iz izrazito negativnega motiva, iz maščevalne in ne več ljubezenske strasti. Postane utelešeno zlo. V nasprotju z junakinjo, ki je Jazonu pomagala dobiti zlato runo in zasesti prestol pradedov ter je bila ena ključnih oseb junaške zgodbe o Argonavtih, je s tem dejanjem uničen in poteptan ves njen ugled.

Motiv prevlade žensk nad moškimi

Že Evripid kot prvi antični pesnik, ki je v svojih delih množično upodabljal ženske mitske junakinje, je nazorno izpostavil Medeji no žensko duševnost (Marinčič, 2000: 169). Medeja ves čas svoje zveze z Jazonom poskuša storiti vse, da bi ohranila njegovo ljubezen. Ta je v Evripidovem delu za žensko sveta, s tem pa tudi vzrok za številna iracionalna dejanja. Pri tem je ločnica med strastjo in razumom močno zabrisana. Že pri Evripidu lahko tudi vidimo, da ljubezenska strast da ženski neverjetno moč. Privede jo do tega, da premaga številne pripadnike domnevno močnejšega spola. Jazon in Kreon v primerjavi z njo postaneta slabiča. Jazon se tega tudi zaveda, ko ženske označi kot nujno zlo: »Ko ne bilo bi žensk in smrtniki / drugače bi rojevali otroke, / človeštvo ne poznalo bi gorja.« (Evripid, 573–575)

Motiv zmagoslavne ženske je očitno tudi v Zajčevem delu, ko Medeja poleg Jazona in Kreonta nadvlada tudi Peliasa in Kirka pokaže svojo čarobno oblast nad mornarji kapitana iz Kolhide. Dokončno prevlado žensk nad moškim likom Jazonom pa prikaže breme, ki ga Jazon nosi čez reko v sklepu drame. Breme trpljenja, ki ga bo moral Jazon prenašati, ima obliko ženske: »Svet žensko nosi.« (Zajc, 1989: 316)

Motiv (ne)ženstvenosti

Ženska emancipacija v vseh treh dramah odpira vprašanje ženstvenosti glavne junakinje. Da Medeja namesto zgolj varuhinja domačega ognjišča postane glavna junakinja, dobi vsaj pri Evripidu moške elemente. Lastni spol jo omejuje in njeno junaštvo tako deluje precej nenaravno. Poskuša celo zanikati lastno ženstvenost in govori o tem, da bi raje šla v boj kot moški, kot pa da bi v ženski vlogi rojevala otroke. Paradoks tega Evripidovega motiva se obenem kaže v tipično ženski lastnosti: Medeja jadikuje nad svojo usodo in usodo žensk na splošno. Ravno zato se mora te ženstvenosti otresti, da lahko naredi korak k dejanju junakinje. Njena močatost se na koncu kaže pri zanašanju samo nase. Medeja moških ne potrebuje, njo pa moški zelo, zato je zanje nevarna (Sunčič, str. 30).

Pri Seneki se podoben paradoks kaže ravno v nasprotni smeri. Nečloveškost in zverinskost, ki bi je bil v Evripidovi različici sposoben le lik z moškimi lastnostmi in ki jih Medeja dobi na koncu, sta pri Seneki tipično ženski lastnosti. To prikazuje prek številnih »ženskih značilnosti«: muhavosti, strasti, nezmožnosti trezne presoje in močni čustvenosti, ki je že od samega začetka skoraj da blazneča. Moško racionalnost pri Evripidu, ki se kaže v povračilu za prizadejane bolečine, pa pri Seneki zamenja iracionalnost. Ta je izrazito destruktivna in zato demonizirana. A čeprav jo je Zajc, ne sicer pod vplivom Seneke, prav tako poskušal demonizirati, pa se zdi, da mu ta demonizacija ni tako do potankosti uspela kot rimskemu dramatik. Je pa zato Zajc kot že rečeno, veliko bolj poudaril vlogo ženske v medspolnem boju in njen triumf nad nasprotnim spolom.

Želja po oblasti

Iz vseh treh dram veje ključna Jazonova značajska lastnost, želja priboriti si nazaj oblast, ki je bila odvzeta njegovi družini in za katero je bil sam ogoljufan. Čeprav se zdi, da ima v tem boju povsem legitimno zaslombo, se njegova bolestna želja zasesti prestol pradedov na koncu bolj kot zadostitev pravičnosti kaže kot brezmejno hlepenje po moči. Za dosego cilja se ne bo ustavil niti pred trupli. Poslužil se bo najgnusnejših zvijač in izvršil najstrahotnejše zločine. Motiv boja za oblast ali zasedanje prestola je neločljivo povezan s krvjo: »Prestoli se zasedajo v krvi.« (Zajc, 1989: 278) Glavno orodje v Jazonovih rokah je pri tem Medeja, ki mu je zaradi svoje bolestne zaljubljenosti povsem podložna. Ko Jazon do popolnosti izkoristi svojo ženo kot orodje v boju za oblast, se posluži novega orodja, nove žene, s katero bi po poroki zasedel prestol v še enem kraljestvu. Poleg njega simbol boja za oblast ali, natančneje, boja za zadržanje

trenutne oblasti predstavlja tudi korintski vladar Kreon. Ta se namesto krvavih Jazonovih in Medejinih metod ob občutku ogroženosti posluži nekoliko prijaznejše metode, tj. izгона.

Motiv boja za oblast za vsako ceno, ki se za doseg svojih ciljev ne ustraši niti trupel, lahko apliciramo tudi na dandanašnjo družbo. V današnji slovenski politiki ter slovenski polpretekli zgodovini lahko zasledimo številne primere hlepenja po oblasti in tako krvave kot zvijačne oblike prevzemanja najvišjih državnih položajev. Celó Zajc sam je priznal, da je ideje za vplet tega motiva v dramo pobiral tudi iz takratne politike (Hriberšek: 143). Seveda si je ob tem politiko in oblastnike privoščil v prizoru s prašiči, ko eden od merjascev slovesno zasede prestol in malodane razglasi prašičje kraljestvo: »Za vse je poskrbljeno, vse je urejeno na svinjski način. Ko vas gledam s tega prestola, me spreletavajo čustva ljubezni, skrb me navdaja za vsakega posebej od vas, nesebična svinjska skrb za vaše udobje in prašičji napredek.« (Zajc, 1989: 296)

Na kritičen način sta se oblastnikov lotila tudi Seneka in Evripid zlasti skozi prizmo Medejinega opozarjanja na nepravilni izgon iz Korinta, ki ji ga je namenil Kreon. Tudi Seneka je v Kreonu videl krvavega vladarja, ki simbolizira tiranijo, kateri je bil sam priča v začetnem obdobju rimskega cesarstva. Luke Mastin celo verjame, da je z opozarjanjem na Kreonovo tiranskost želel vplivati na svojega učenca Nerona.

Motiv smreke

»O da bi mimo mračnih Simplegad / ne poletela Argo v Kolhido! / Da bi ne padla smreka pod sekiro / v Peliona dolinah! Da izvrstni / možje za Pélija bi ne veslali / po zlato runo! Ker potem Medeja/ moja gospa, ne plula bi, v srce / zadeta od ljubezni, z Jazonom / k trdnjavam Jolka. In v umor očeta / hčera bi Pélijevih ne zavedla.« (Evripid, 1–10)

Motiv smreke, ki so jo posekali Argonavti za izgradnjo svoje ladje, je povezan s prvotnim zapletom dogajanja v vseh dramah. Ta povezava kaže na neki premik, brez katerega nadaljnega dogajanja sploh ne bi bilo, s tem pa tudi ne tragedije. Hkrati je smreka simbol človeške vedoželjnosti oziroma radovednosti, s katero prestopi omejenost domačega udobja in se poda v kruti svet dogodivščinam naproti. Tako premagamo omejitve, ki nam jih postavlja morje, in nismo več obsojeni na domačo obalo: »Smreka tesalska pa v eno je združila / svet, razmejen po zakonih narave.« (Seneka, 335–336) Nenadoma lahko dosežemo konec sveta. Lahko plujemo vse od Rena in Albisa do daljne Indije, ves svet je dostopen (Seneka: 372–374).

Seveda takšna radovednost ne more ostati brez posledic. Iskanje zlatega runa je večino Argonavtov prej ali slej prizadelo, ne nazadnje pa so poleg vseh ostalih tegob s seboj pripeljali še Medejo, »zlo, večje od morja«. (Seneka, 363) Prav Argo je bila tista, ki je zorala ledino in prva zaplula med nevarne valove, kar so Argonavti tudi plačali s svojimi tegobami, nazadnje Jazon s smrtjo svojih otrok. Navkljub tarnanju, ki je značilno za obe antični drami, pa vsaj pri Seneki lahko zasledimo tudi navdušenje nad razvojem, napredkom in novimi odkritji, ki jih je omogočila ravno ladja, zgrajena iz lesa z gore Pelion.

Zaključek

Medeja je dovršila to, kar se je namenila storiti. Jazona je kaznovala tako s smrtjo njegove neveste kot z umorom njenih skupnih otrok. Maščevanje ji je uspelo v celoti. Jazon je ostarel zapuščen in osamljen. Če pogledamo iz zornega kota Evripidove drame, lahko zaključimo, da je bila takšna volja bogov in usoda Medejinega obstoja že od samega začetka. Tej usodi ni mogla ubežati in ta jo zaznamuje. Seneka pa takšen razplet nasprotno dojema kot končni rezultat Medejine odločitve, da bo Jazonu zadala najhujši možni udarec. To posledico njene zavestne izbire zla je v svoji drami predvidel že Seneka. Skupno z Evripidom pa jima je, da kot njeno bistvo izpostavljata zločinskost. To idejo je Seneka prikazal prek njene odločitve, da sama utelesi to svoje bistvo, da bo šele takrat resnično postala Medeja, ko bo v antični mitologiji vedno pomnjena kot morilka svojih otrok. Za razliko od Evripida in Seneke je Zajc videl bolj resnično, pristno podobo Medeje v času, ko je Jazonu še stala ob strani. Vendar jo umor lastnih otrok notranje spremeni. Ali kakor Zajc v drami opiše Medejo neposredno potem, ko je otrokoma prerezala grli: »isto telo, isti koraki, isti obraz in roke iste. Ampak Medeja ni bila več Medeja.« (Zajc, 1989: 313)

Literatura

- Evripid. *Medeja; Ifigenija pri Tavrijcih*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2000.
- Seneka, Lucij Anej. *Medeja*. Ljubljana: Modrijan založba, d. o. o., 2008.
- Zajc, Dane. *Igre*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1989.
- Kos, Janko. *Pregled svetovne književnosti*. Ljubljana: DZS, 2005.
- Hriberšek, Matej. *Evripidova in Zajčeva Medeja*. Keria 1, št. 1-2, 1999, 137-145.
- Schwab, Gustav. *Najlepše antične pripovedke*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1998.
- Vrečko, Janez. *Ep in tragedija*. Maribor: Obzorja, 1994.
- Vrečko, Janez. *Atiška tragedija*. Maribor: Obzorja, 1997.
- Klopčič, Katja. *Postelja in prestol*. Sodobnost, 2004. Splet.
- Sunčič, Maja. *Problematika Medejinega junaštva*. Monitor ISH, 2011. Splet.
- Nicolai, Walter. *Euripides' Dramen mit rettendem Deus ex machina*. 2011. Splet.
- Frisch, Mary Enrico. *The Medea of Euripides and Seneca: A Comparison*. Loyola University Chicago, 1941. Splet.
- Mastin, Luke. *Ancient Rome – Seneca the Younger – Medea*. 2009. Splet.

Priloga 1

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu s strokovnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, 19. september 2018

Veronika Rupert

Priloga 2

Izjava kandidatke

Spodaj podpisana Veronika Rupert izjavljam, da je besedilo diplomskega dela v tiskani in elektronski obliki istovetno, in dovoljujem objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

Datum: 19. 9. 2018

Veronika Rupert